ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

ОРГАН АЛИАНСЕ ЖЕНСКИХ ПОКРЕТА У КРАЉЕВИНИ С. Х. С.

Администрација: Кнез Михаилова 46/I. | Уредници: АЛОЈЗИЈА ШТЕБИ ДАРИНКА СТОЈАНОВИЋ | Београд, 15 јула 1927. БРОЈ 12. — ГОДИНА VIII. | Власник за А. Ж. П. МИЛИЦА ДЕДИЈЕР | Излази 1 и 15 у месецу. — Годишња претплата 48 динара. — Примерак 2 динара.

За прави демократизам

Агитација за изборе открива све више из дана у дан врло рђаве стране нашега политичкога живота: политику нетрпељивости, недостојност и нескрупулозност агитационих средстава у борби за власт. Ако би се скупили у једну књигу све вести, које доносе само новине сваког дана о терору и о томе како се дозвољава »слобода« изражавање политичког убеђења, културни свет би се згрануо над нашим толико наглашаваним демократизмом. У земљама, где је заиста прожет политички живот демократским идејама, значе избори за парламенат најјасније изражавање праве воље народа о његовој судбини. Али за такво изражавање воље по слободном, властитом убеђењу потребно је прво да се иде на изборе са социјалним, економским и културним програмом, и друго да се у истини дозвољава пуна слобода у тумачењу тога програма. Ни једно ни друго не видимо код нас, све је само голема борба за мандате и власт. Народ мора да бира по наређењу.

Ми жене се стидимо за нашу земљу такве „слободе“ политичког опредељивања и таквог спровођења политичког васпитања народа. Место идеја место социалних, економских и културних програма, које би требало политичари да тумаче народу, ми чујемо о пролиеној крви, о нападима на кандидате, о гадним сплеткама против оних који нису влади по вољи, о фондовима који чекају да се поразделе међу оне, који треба да дају већину извесним партијама. Политички противници су код нас у таквим односима као прави крвни непријатељи. Сва та факта сведоче како смо још далеко не само од истинског демократизма, него и од оне елементарне основе живота државе — од правилног схваћања права сваког држављанина. Слобода постоји само за известан део држављања, али за све остале је нема.

Ужашени смо кад нам културни свет каже да имамо балканске и византинске методе у нашем политичком животу. Али факта потврђују сваког момента да смо још далеко од културног вођења политичке борбе. Не очекујемо да икад доживимо у нашем политичком животу тако културан чин као што се десио пре приближно 30 година у Енглеској. Код избора за лондонску самоуправну област добила је партија прогресиста услед сретних случајева, више мандата но што је одговарало њеној бројној снази у дотичним окрузима — и у име демократске идеје они су из слободне воље одступили конзервативцима два мандата, јер демократска идеја не допушта насиља, него тражи праведну сарадњу и заступништво свих постојећих уверења.

На тако високи степен политичке етике могу се подићи само тамо, где се врши политичко васпитање држављанског мишљења у томе правцу да је прави смисао државе у заједничком, мирном животу и са присталицама супротних мишљења и у поштовању тежња других. А баш то мислимо да могли постаћи и у нашем политичком животу и није ни потребна великодушност слична оној лондонских прогресита да би доказали да искрено тежимо демократизму. И код нас мора постати опште начело у политичком животу да је неправедно и некултурно задржати себи у политичкој борби најбоље и најоштрије оружје, а противника пустити голих руку. Страх пред опозицијом је или знак властите слабости, или је знак мегаломаније, али никад није знак политичке јакости, морала и далековидости.

Политичко тиранство које се данас спроводи код нас, ово нагињање народу да је баш један једини део политичких људи непогрешан и услед тога њихово полицајско туторство оправдано, ово карикирање слободних избора, које се ослања на новац и полицију, мора нам донети појачану славу балканизма.

Немили догађаји у свакој изборној кампањи, који бију у лице принципима демократизма кажу потпун недостатак првобитних моралних и етичких принципа у политици, потпуно недостајање добре и чисте политичке традиције, и кажу да наши државници нису ни мало и политички васпитани народа као што би морали да буду. Први услов доброг васпитача је да својим примером покаже да је сам у себи победио егоистичке и самовољне нагоне и да је култивисао свој унутарњи живот. Државник, и ако познаје до најситније тачке механизам политичког живота, који није успео да подиже у себи човека, не заслужује то име, нема моралне квалификације за то важно место, од куда треба да буде и политички васпитач народа. Држава не сме да буде позорница где се рвају ниски инстинкти и егоистички интереси.

И ако смо жене још без политичких права, ми ипак као свесни грађани ове земље, не можемо равнодушно посматрати ужасни морални хаос око нас. Искрено волимо народ и земљу, дубоко осећамо одговорност која пада на нас све због насиља, која се врши над народом. Зато не можемо да прећутимо оно, што се догађа око нас и понова наглашавамо и тражимо: дајте нам право гласа да помогнемо победи правде и морала у нашем политичком животу, да помогнемо да се скине с нашег политичког живота ознака балканизма. Ми не исповедамо у политичком животу принцип насиља, него следећи нашој природи којој је основна црта материнство, хоћемо да изводимо принцип међусобног разумевања: Егоистичке тежње политичких партија које познају само себе, а не признају противнику право на опстанак и развитак, свеједоче недостајање основног елемента социалне културе. Тај основни елемент категорички тражи да се у својим жељама и захтевима обазиремо и на жеље и захтеве оних, који не деле наше мишљење, а живе с нама у истој државној заједници и раде на њеном подизању и одржању исто толико као и ми.

Алианса Женских Покрета.

Покрет жена за Мир.

(Продужење чланка из бр. 4).

Конгреси Интернационалне Лиге Жена за Мир и Слободу се одржавају сваке друге године. Од 1915 год. одржано је пет конгреса, који имају већ своју историску вредност. На конгресима у резолуцијама и публикацијама Лиге оцртавају се сви тешки социални и политички проблеми новијега доба. Сваки конгрес је имао своју паролу, која је одговарала самоме ступњу развоја тих проблема.

Претпрошли Лигин конгрес 1924 г. у Вашингтону био је под утиском припремнога рада за т. зв. »Женевски Протокол« који је давао наду за почетак нове ере у интернационалном Животу. Зато је конгрес имао девизу »Ново Интернационално Уређење«. Све расправе и све одлуке тога конгреса су сабране у Лиги »Свесци Мира«, Женевски Протокол је дао Локарнску погодбу, и у 1926 г. када је био конгрес у Дублину (Ирска) Лига је тражила даље пут, који води миру, искоришћавању зла које спречава мир, јер је хтела проценити све тешкоће, које садржи рад на осигуравању мира.

Три месеца пред конгресом у Дублину, упутила је Лига својим националним секцијама и дописним члановима питања о политичким и социалним приликама у појединим државама. Одговори су дали конгресу подлогу за ове расправе. Извештај је добивен од 25 националних секција. Било је такође и примера да неке секције нису могле послати одговоре услед политичких прилика у њиховим државама. Одговори нису добивени само из европских држава, већ су такође добивени и из Северне и Јужне Америке, Јапана, Аустралије, Хаити, Филипине. Многи одговори се нису ограничавали само на дотичну државу, већ и на суседну, у колико политичке прилике од ње зависе.

Из извештаја се јасно виде моменти, који муте пријатељске односе међу народима: јачање милитаризма, опасности десничарских и левичарских диктатора, економски империализам и високе увозне царине, неспоразуми у погледу решавања питања о националним мањинама, колонијални проблеми, питање мандата, али најјачи моменат, који све преовлађује — и код побеђених и код победиоца — је индустриска криза, осиромашење европских народа и бреме дугова из ратних година. Извештаји делегата из Шведске, Норвешке, Данске и Холандске говоре, да те државе, које нису биле непосредно увучене у ратни вртлог, сматрају рат као један ужас, и стога у политици тих држава има много мировних тежња. У државама средње, западне и јужне Европе, које су биле тешко погођене ратом, осећа се страх пред мировним тежњама у политичком животу, из страха за последице.

Конгрес је расправљао о начину за мирно решење тешко замршених ситуација на подлози систематског проучавања данашње ситуације. Тај рад је био разделен у следећим комисијама: за економски и колонијални империализам; арбитража и разоружање; националне мањине; за летње школе Лигине; за »Свеске о Миру«; за Западну Европу; хемиски проналасци за рат. Резултати рада по комисијама резимирани су у маломе броју резолуција, која до душе не садрже никакве нове теорије, са којима ће се преобразити свет, али дају добра упутства за практичан рад на миру.

У Дублину се сакупило више од 120 делегата из разних земаља, међу којима је била и американка Jane Addams председница Лиге, која је и поред њених 67 година још увек неуморни борац за мир. Ирски народ је топло поздравио, јер је она толико пути не устрашиво иступила у одбрану њихове слободе. Дошли су делегати из Америке, Аустралије, Јапана, Канаде и скоро из свих Европских Земаља. Сви су жалили што није била заступљена Југославија. Зелена Ирска стицањем својих политичких и економских права, које су се развијале под притиском туђе управе, дала је прилику да се дубоко схвати идеја и потреба за мир. Последице неколико столећа туђег господарства код Ирског народа виде се у економском пропадању те државе. Ирско становништво је дошло до крајњег сиромаштва услед јако снижене исељеничке квоте за Америку, услед помањкања индустрије и нерационалне пољопривреде. Незапосленост је достигла тако велике размере, да је било у доба конгреса у самоме Дублину 80.000 незапослених мушких радника.

Поред свега тог, пријем је био тако срдачан и гостољубив како од стране самих становника, тако и од стране универзитетских и парламентарних кругова, што је остварило најповољнију атмосферу за рад. Вечерња предавања и две велике јавне скупштине окупиле су велико слушалаца, да су дворане увек биле препуне. Поред тога били су и састанци, намењени појединим слојевима. Тако на пр. били су састанци за службенице у хотелима и ресторацијама тек око 11 час. ноћу, па ипак су били врло добро посећени. Ирско становништво, које се столећима борило за своју слободу, показало је да идеално схвата потребу за миран заједнички живот.

Ирске жене, без разлике политичког гледишта, створиле су припремни одбор и приредиле су једно поздравно вече у част гостију, на коме су били присутни преставници свих политичких странака, социални кругови заступници најоштрије опозиције и преставници енглеске владе. Г-ђа Stapport Green ауторка знамените књиге о тежњама Ирске, и г-ђа Despard позната феминискиња, обе преставни-

це борбених Ирских жена, поздравиле су гостe и наглasиле су да рад Лигетских да здружи заступнике најразличитијих погледа, не само за неколико часова већ за трајан и плодан рад на миру.

Ток расправе је доказао, да жене свих држава истински и темељно проучавају питање о миру. Полазећи од основне идеје Друштва Народа, које на подлози *равноправности* треба да здружи све народе, развојем ће се доћи до признања, које ће изгладити неслоге међу народима. Али народе треба још научити шта је *право* Друштво Народа. Државе, које су постале после рата, морају своје унутрашње тешкоће, које су запреке консолидовању државног устројства, решити на миран начин, исто тако се морају решити и проблеми националних мањина, односи са суседним државама, и пласирање извозних продуката. Поред тих важних политичких питања, конгрес је нарочиту важност поклоњно на васпитање за мир. Ово питање је нарочито посебни делокруг рада за жене, и то напочито за жене оних држава, у којима оне већ имају политичка права пошто тако њихов утицај постаје много јачи. Не подцењујући утицај породице за васпитање деце у томе погледу, ипак треба радити и на то ме, да се повећа утицај жена у школском васпитању, у дечјој лектири, која има веома важан утицај на развитак деце. Нарочиту пажњу потребно је обратити на тежњу за јачање њиховог моралног утицаја у јавном животу. Идеја о миру, која даје томе утицају унутрашњу топлоту, мора да се пренесе на цео народ...

Круг жена, које данас служе идеји за мир, шири се свакога дана, здружава најбоље и душевно најузвишеније жене, као што ће потврдити у идућем чланку.

Праг. Милена Илова.

За захтеве наших учитељица.

У 10 броју нашега листа изнели смо неправду, нанету учитељицама тиме, што немају права бити бираче за учитељске дисциплинске судове. Алианса Женских Покрета сматрала је за своју дужност да у нарочитој представци изнесе то питање Господину Министру Просвете. Господин Министар Просвете, Др. Нинко Перић, примио је 9 јула нашу депутацију, која му је протумачила наше захтеве и молила да та исправи неправду дотичне уредбе. Господин Министер је обећао да ће цело ово питање проступдрати и после донети своју одлуку. Поштo је Господин Министар изјавио да није противник феминистичког покрета, то се надамо да ће учинити све што је у његовој моћи да задовољи наше захтеве.

Представка гласи:

„Алианса „Женских Покрета" примила је из многих крајева наше државе дописе од организација учитељица основних и грађанских школа у којима се жале да су одбачене учитељице као кандидати за стручне другове у области дисциплинским судовима.

Чл. 5. Уредбе о области дисциплинским судовима предвиђа **учитељска лица,** а нигде Уредба не предвиђа да та учитељска лица морају бити мушкарци. Стога је сасвим логично да су и учитељице бране за чланове дисциплинских судова као пуноправна учитељска лица. Међутим Министарство Просвете је одбило све предложене учитељице за кандидате дисциплинских судова.

По нашем дубоком уверењу овај поступак Министарства Просвете није основан ни на одредбама дотичне Уредбе, ни на уставу нити на ма коме другоме закону, као закону о судијама или чиновничком закону.

Ма да су неки Велики Жупани у својим мотивацијама за одбијање учитељица навели и то, да жене у нашој државине могу бити професионалне судије, сматрамо да је ово тумачење потпуно погрешно, јер за учитељске дисциплинске судије траже се **стручни** другови, а не професионалне судије, а нико не може оспорити да је учитељица исто тако стручни друг као и учитељ, јер има исту спрему и исту праксу.

На неким скупштинама учитеља чула се мотивација одбијања да жене — учитељице — не могу бити кандидати за дисциплинске судове што Устав забрањује женама улазак у судску струку. Ово је потпуно нетачно пошто Устав не садржи ни једну одредбу, која би женама брањила улазак у судску струку. Дакле ни та мотивација нема стварног ослонца.

Сматрамо као најбољи доказ да су учитељице потпуно способне да врше своју дужност као чланови дисциплинских судова то, што су учитељски скупови сами изразили учитељицама поверење, бирајући их за чланове дисциплинских судова. Стога сматрамо да Министарство Просвете није у праву ово поверење да отклони. Овим поступком Министарство би погазило принцип самоуправе, на коме се основа модерна демократија и која жели да спроведе у живот и сам Устав.

Министарство Просвете, по нашем мишљењу, не може имати стварне разлоге да одбаци учитељице као струче другове у дисциплинским судовима. Ово одбацивање значи велико неповерење Министарства у праведност и исправност учитеља, преко чега Алианса „Женских Покрета" не може мирно да пређе. Ако учитеље у дисциплинским судовима својим поступком не би оправдали поверење које им указују њихови другови, уверене смо да их више не би бирали, јер је то њихова дужност и њиховно право Али да унаред Министарство Посвете одбацује учитеље од те дужности — сматрамо да је велика неправда.

Част нам је замолити господина Министра да ову нашу преставку узме озбилно у обзир и да исправи кривицу, нанету учитељицама, које савесно врше у нашем народу своју тешку дужност.

Пошто Удружење Југословенског Учитеља тражи да се цела Уредба измени, молимо господина Министра да при евентуалној измени прецизира, да и учитељице имају иста права као учитељи, пошто имају и исте дужности и да се за члана комисије, које буде радила уредбу постави и која жена.

На путу ка измирењу?

Свима женским организацијама, и свакоме ко прати њихов рад, познато је да је у прошлој години међу Београдским женским друштвима избио велики неспоразум, који је имао за последицу одвајање извесног броја Београдских друштава из Народног Женског Савеза и стварање Народне Женске Заједнице. Као што се то и предвиђало, ова појава не би била толико немила, да је остала локализована међу Београдским друштвима, али се, на жалост, несмишљеним радом она проширила и у унутрашњост наше земље — нарочито у Србији — и изазвала врло немиле догађаје. Из тога разлога стизали су у току године апели женских друштава из унутрашности наше земље, да се учине све покушаји, како би се једном дошло до споразума и једне јединствене организације у Београду. Наше жене из унутрашности Србије говориле су нам: «Или се ви у Београду споразумите, или ћемо се сигурно, услед ваше неспоразума, и ми разделити — бирајте шта вам је милије».

У духу рада Народног Женског Савеза и његових друштава била је увек изражена тежња за мирни и сложни рад. Народни Женски Савез је увек показивао најбољу вољу да доведе у склад рад свих женских организација. И овом приликом, највећа организација Народног Женског Савеза — Коло Српских Сестара — покушало је да једнодушну жељу свих Савезних друштава дефинитивно оствари. К. С. С. је позвало на један састанак сва Београдска женска друштва — и чланове Народног Женског Савеза и чланове Народне Женске Заједнице, и пред представницама свих друштава, п. председница К. С. С. г-ђа П. Продановић изнела је отворено и искрено све немиле последице расцепа Београдских друштава и потребу њиховог зближења и заједничког споразумног рада. И ако се представнице свих друштава нису сматрале овлашћене да донесу одлуке, које би њихова друштва обвезале, изјавиле су све, *једногласно,* да сматрају заиста веома штетно по рад женских организација ову подвојеност Београдских друштава, и да ће њихове организације прихватити идеју споразума. Да би се дошло до дефинитивног споразума, на којој ће се бази моћи регулисати дисхармоничну однос и међу Београдским друштвима, заказана је *споразумно* друга заједничка седница за 2. јули, на коју су били позвани представници свих Београдских друштава, и управе Народног Женског Савеза и Народне Женске Заједнице.

После првог састанка са грозничавим нестрпљењем се очекивао други састанак, на коме се требала наћи база за споразум, у циљу да се одклоне сви узроци и тешке последице неспоразума Београдских друштава. Али, у место жељно очекиваног споразума, на заказани састанак су дошле само представнице Савезних друштава и преставнице Управе Народног Женског Савеза, а у место преставница Народне Женске Заједнице и чланова друштава, управа Народне Женске Заједнице упутила је једно писмо, у коме лаконски каже, да друштва која су у склопу Заједнице нису у свађи ни са једним друштвом у земљи. Тешко је нама веровати да преставнице Народне Женске Заједнице сматрају, да су истински пријатељи оних друштава у земљи, против чијих интереса тако често устају, а њихов недолазак нам је само један доказ, да оне не желе да погледају истини у очи, већ да се заваравају речима да »ни с ким нису у свађи« па с тога вађа и не желе долазити до споразума у раду са великом већином друштава у нашој земљи, која се налазе у Народном Женском Савезу. Овај поступак Народне Женске Заједнице нас је у толико више изненадио, што су изјављене делегата друштава Народне Женске Заједнице на првом састанку биле потпуно супротне.

Две заслужене просветне раднице г-ђица Катица Павловић и г-ђица Олга Гавриловић.

О Видовдану ове године прослављена је у Женској Учитељској Школи у Београду тридесетогодишњица наставничког рада г-ђице Катице Павловић и Олге Гавриловић.

И ако различите по природи својој и по природи посла, ипак ова два разна стручњака имају једну заједничку црту — љубав према своме предмету и љубав према деци и школи.

Г-ђица Катица Павловић свршава 1889 године Вишу Женску Школу у Београду и студира историско-филолошки одсек Велике Школе. Још у раном детињству заноси се изучавањем историје српског народа под утицајем своје мајке, која је изванредно знала све догађаје из прног и другог устанка. За све има да захвали мајци и сестри, које су јој биле стални подстрек. Женска деца тада нису ишла у гимназију, и г-ђица Павловић као ванредна ученица, после четири године завршава студије и одмах добије место помоћнице наставници То је била нарочита дужност: она је стално са децом, присуствује предавањима наставника, нека врста разредног старешине и асистента. Тамо је провела годину дана. Идуће године добије да предаје, али не свој предмет, него ботанику. Водила је ђаке у ботаничке екскурсије, и предавала и овај предмет са великим успехом. А кад се пре двадесет и седам година отворила Учитељска Школа под управом поч. Срете Пашића, онда је прешла у њу, и стално предавала српски језик и књижевност. У почетку рада у Учитељској Школи за време Срете Пашића заведене су екскурсије са сврховним ученицама ради упознавања земље. Да би се ишло екскурсије, приређивање су позоришне представе" Ту је г-ђица Павловић уносила сав свој укус и показивала пуно познавање уметности. Сви су играни српски комади: Трифковићев „Школски надзорник", Змајев „Шаран", Сцене из „Лаже и паразаже" Стеријине, „Мулер" и „Пописне комисије" од Стевана Сремца, „Бокица" од Сремца. Али брзо се исцрпио домаћи репетоар, настала је пауза, и, назад, на основу народних мотива и уметничке поезије, а по идеји Гужа, написао је брат г-ђице Павловић, г. Павловић „Српство у Београду", које два пута изведено у Народном Позоришту, 1909 и 1911 године, а тако исто и у многим местима у унутрашности. Костими су били оригинални, све покрајине су биле заступљене. „Химну Београду" и „Јадну Босну" компоновао је т. Јосиф Маринковић, композитор, остале народне мелодије хармонизирао и са ученицама обрадио Божа Јоксимовић. Те ноте су остале као уџбеник за народне мелодије, а „Химна Београду" као химна Школе. А кад је дуги пут извођено приликом прославе Доситијеве смрти 1911 године, онда је и Вељa Рајић, познати и симпатични наш песник, написао химну у стилу Доситијевом. Учитељска Школа је пре званичне прославе прослављала Доситеја као свог највећег узора. То је био сјајно спремљен ђачки концерат. И све има да се припише иницијативи г-ђице Павловић. Она је имала храбрости и воље и прва почела са ђачким дилетантским представама. Затим се прешло преводима. И г-ђица Станка Глишић и г-ђица Косара Цветковић и Вељa Рајић неуморно преводе и преводима потпомажу „позоришну дружину г-ђице Павловић. С друге стране њена браћа три професора и она четврта из куће, дају прилике и маха за развијање рада у томе правцу. А метод г-ђице Павловић био је изврстан. Монологе учи цео разред, диалоге и поједине улоге из комада више њих, па се од њих одаберe најболе — да се не ствара завист у разреду. Чак су на тексту тих научених монолога држане и граматичке вежбе. Најзгоднији су били руски и француски комади. Изашла је књига тих скупљених позоришних једначина под насловом „Позориште игре". Ту су комади: «Први корак», «Злокобна нула», «Дивљакиња», «Моја сестра Клара», «Девојчица с жижицама» и један диалог.

Г-ђица Павловић је, као млада наставница, држала светосавски говор о Милици Стојановић Српкињи. То је читава студија стручно рађена.

После рата још једном је сјајно изведен комад «Први корак» од руског писца Салавјева, приликом прославе двадесетпетогодишње Учитељске Школе.

Име г-ђице Катице Павловић везано је за Учитељску Школу и у њој г-ђица Павловић је имала велики утицај за све генерације. Она је оставила трајан спомен у младим срцима која су кроз ову школу прошла: ауторитетом и знањем, добротом, нежношћу и љубављу. Г-ђица Павловић је била врло блиска ученицама: њој су искрено прилазиле све. Она им је ширила круг знања и уливала љубав за рад у народу. Била је прави васпитач, какав се ретко налази.

Водила је ученице у позориште и будила им интерес за уметност и разумевање живота. Ишла са ученицама на сликарске изложбе и упознавала их са сликарством. Желела је да у живот ученица унесе идеје, лепоте, морала.

Прво писмо са села од младих учитељица било је упућено њој Прво писмо младим учитељицама било је од ње. Она их је стално пратила, давала савете, храбрила у раду. На тридесет и две генерације утицала је подједнако јако. Увек иста, скромна, чврсте воље и карактера, она је цео свој рад посвећивала деци и школи.

Наставнички позив није лак; али она га је мудро проникла. Била је један од највећих наших педагога

протне! Ко је спречио та друштва да дођу на други састанак? Ко је спречио та друштва да остваре хармонију у раду женских организација, када су на првом састанку делегати *једногласно* изјавила, да то сви желе?

Председница Народног Женског Савеза је у своме јеагровитом говору, који је дубоко дирнуо све присутне, изјавила још једном њену искрену жељу да се дође до хармоничног рада међу свима женским друштвима, и да не постоје жртве која она не би поднела, само да се до те слоге дође. Председница Савеза је и овог пута доказала, да дубоко схвађа тежње и жеље Савезних друштава, и да увек Савез води оним путем, који је најкориснији за добро наших жена и целе наше отаџбине.

И ако овај други наш састанак није дао никакав резултат, према искреним тежњама друштава Народног Женског Савеза, и према изјавама преставница друштава која су у склопу Народне Женске Заједнице, за које смо уверене да су такође искрене, верујемо да рад на споразуму није прекинут, и да ће његове присталице умети наћи начина да отклоне препреке, које стоје на путу остварењу једне потребе наших женских друштава. Општи интереси то траже, и сви које су у служби општих интереса, и који се потпуним само, прегорењем раде за опште добросложиће се у томе. Да ли ће лични интереси и овога пута бити јачи од општих? Да ли ће се схватити да је мањи грех начинити грешку, него је не хтети поправити? Најближа будућност ће нам на ова питања дати одговоре.

Удружење универзитетски образованих жена.

Народни Женски Савез је покренуо акцију да се оснује и у нашој земљи Удружење Универзитетски Образованих Жена, које већ постоји готово у свима земљама. Ово удружење има за задатак да се бори за равноправност у напредовању и награди жена са највишом школском изобразбом, у свима гранама науке и практичног рада. Већ је свима нама познат факт, да и у овим земљама, у којима су жене изједначене са мушкарцима у политичком животу, да је и у тим земљама још велика неједнакост међу мушким и женским колегама, да су још многи положаји недоступни женама и да су награде за исти рад још у многим случајевима неједнаке. Можемо рећи, без бојазни да грешимо, да још *свуда* конкуренција и предрасуде онемогућавају женама да заузму оне положаје, за које оне показују велику способност како по стручној спреми тако и у резултатима практичнога рада.

Ова организација прво је основана у Лондону 1920. год., а затим се проширила у целоме свету. Сва национална удружења су учлањена у Интернационалну Федерацију Универзитетски Образованих Жена, чије је седиште у Лондону. Интернационална Федерација нарочито ради на томе да помогне добро организоване националних организација и да олакшава женама могућност усавршавања у њиховим студијама.

У Београду је одржано неколико састанака у циљу оснивања ове организације, и изабран је један акциони одбор, којеме је стављено у задатак да изради правила, изврши све припреме, како би се у септембру месецу могла одржати уставотворна скупштина, која би примила правила и дефинитивно изабрала Управу. Народни Женски Савез је обавестио и све по краинске делове Управе да заинтересују своје жене за ову организацију, „како би се створила једна јединствена организација за целу земљу. За сад је одзив врло добар, и надамо се да ће ово удружење имати успеха у своме раду, што ће неминовно ојачати и феминистички покрет у нашој земљи.

У акциони одбор су изабране:
Атанацковић Радмила, правник; Д-р Бартош Божана, лекар; Богдановић Катарина, професор; Замбони-Влајић Даница, правник; Д-р Мара Илић, биолог; Кићевац Петровић Вера, бактериолог; Крстић Милица, архитекта; Д-р Максимовић Олга, лекар; Мурић Десанка, правник: Д-р Палић Олга, лекар; Д-р Јелица Петровић, лекар; Д-р Пешић Братислава, лекар; Попповић Стинсфелд, лектор енглеског језј; Д-р Стојановић Стана, зубни лекар.

Све чланице Женског Покрета, које желе да добију детаља обавештења о овој организацији, молимо да се јаве или Народном Женском Савезу или Акционом Одбору на адресу:

Д-р Јелиди Петровић, лекару, — Београдска 4.

Извештај Друштва Народа о трговини белим робљем.

Позната немачка списатељка, Ана Папприц, која је пре више година основала немачку секцију Интернационалне Аболиционистичке Федерације, објавила је у ревији „Deutsche Zeitschrift für Wohlfahrtspflege“ (god. 1927, sv. 3.), чланак под горњим натписом. Ради актуелности питања и ради тога, што открива овај извештај сву безпримерну гадост трговине белим робљем, доносимо тај чланак у преводу. Чланак, неколико скраћен, гласи:

„Већ је тридесет година од како су се основале скоро у свима европским културним земљама удружења, такозвани «Национални Комитети за борбу против трговине белим робљем» да излече тај гадни злочин и да нађу пута и средстава за помоћ. Јавност их је исмевала, власти игнорисале и тако је било потребно дуго година за припремни рад, да се увери јавност о постојању трговине белим робљем и да се одлучи за борбу. У годинама 1902 и 1904 били су у Паризу интернационални конгреси којима су присуствовале владе преко официјелних делегата. Ови конгреси довели су до уговора међу појединим државама. Одлучено је било да основе свака државна централно место за сузбијање трговине белим робљем и да су та места у међусобној вези. Централе су имале и своје телеграфско писмо. Посланства и конзулати суј добили упутства да посвећују томе питању нарочиту пажњу. Замишљена је била строга контрола пристаништа и граничних станица и све државе обећале су контролу над посредницима. Обавезале су се да екскадирају трговце белим робљем и без трошкова изврше репатријацију жртава. 13 држава приступило тој конвенцији. Дуго је трајало док је конвенција ступила на снагу, али за неко време ипак су се видели успеси међусобног интернационалног рада. За време рата престала је трговина белим робљем бар у границама Европе, али после закључног мира она је јако ојачала.

На послетку одлучило је «Друштво Народа» да продужи прекинути интернационални међусобни рад и основало је Комитет за студију тога питања. На другој седници Комитета марта 1923 г. предложила је представница Сједињених Држава Сев. Америке да се приступи тачном истраживању начина и опсега трговине белим робљем. Амерички Институт за Социалну Хигиену дао је у ту сврху суму од 75.000 долара.

Резултате тога истраживања публиковало је сада «Друштво Народа», и то први део, који даје општи преглед, а други део, који још није објављен, садржаће тачне статистике, уређене по државама.

За истраживање било је састављено нарочито тело стручњака, које је радило под водством Др. Вилъама Ф. Снова, члана Америчког Института за Социјалну Хигијену. Истраживања су била проширена на 28 држава и 6500 особа било је испитаних. Од тих особа 5000 је из кругова индустрије проституције. Њихове изјаве су се најпажљивије испитивале и примљене су биле у извештај само тако, ако је била њихова истинитост несумњиво доказана.

Главни учесници у трговини белим робљем су: «Принципали», «Посредници» и «Мадаме» (газдарице бордеља). Они имају опет целу армаду агената која пола Принципала има прилично мали број, али су од највеће важности, јер имају организацију у рукама. Већином су бивши посредници (souteneurs) који су толико зарадили да могу трговину финансирати. Они праве утисак имућних трговца, издају се као хотелијери или власници породичних пансиона. Њихови агенати се представљају као трговаци парфема, накита, тоалетних предмета и т. д. и том приликом пронађу девојке, које су способне за њихову «трговину». Принципал остаје код своје куће, али у његовим рукама су сви концы; он има врло разгранате везе по свима замљама, води опширну кореспонденцију (у нарочитом жаргону који прикрива праву намеру и штити га пред полицијом), прима поруџбине за девојке. Најчешће се силно обогати. Један од тих принципала изјавио је иследнику да да је зарадио за 14 месеци 20.000 долара.

Мадама, газдарица бордела, је обично жена или љубазница неког принципала или посредника за кога фигурира као домаћица. Једна између њих, у Тунису, дала је овај извештај о вођењу трговине: «Девојка мора унапред платити за стан и храну од 25-30 франака дневно. Поред тога зарачунава још издатке за осветљење, грејање и рубље. Посетилац плати мени 5-10 франака за упорабу собе и још има да плати пиће. Девојка узима од њега колико год може да добије. Да ли задржи новац за себе или га мора дати своми посреднику, као што је најчешћи случај, то се мене не тиче. Једанпут недељно је слободна, али никад суботом, недељом и празником. Имам пуно крштеница за пољубну упорабу. Код мене су девојке из Белгије, Холандије, Француске и Италије, и врло радо би још узела Шпанкиње. Али девојке које не чине перверзности, не могу употребити.» Овај извештај је карактеричан за све бордеље.

Посредник преводи девојке у ћудњину и даје их бордељима., где морају радити за њега. Ако девојка не заради довољно, добије батине. Поneки посредник има по 6 девојки под својом

Улазила је у душу ученица. Свака генерација се са највећом љубављу сећала ње. Њен утицај се осећао на свима њеним ученицама.

А то значи — постигла је *све* што се радом у школи може постићи.

*

Г-ца Олга Гавриловић је 1892 године свршила гимназију у Зајечару, и као редовна ученица — што је тада била ретност — уписала се на природно математички одсек. Геологију је предавао г. Жујевић, ботанику поч. Јакшић, биологију је сама радила у Вишој Женској Школи и Женској Гимназији. Школску 1904-5 годину провела је у Солуну. Та година је била интересантна у многом погледу: г-ђица Гавриловић је турски чиновник, под турским законима. Бугари су имали велику пропаганду. Све је било забрањено. Ту г-ђица Гавриловић, природњак, предаје српски језик. Деца су била изванредна — интелигентна и вредна, сакупљена из села Македоније. Било је тридесет шест девојчица. Свако час се претило пресељењем школе. Али она је ипак набавила Цвијићеве карте и шаље у школе по Македонији, а нарочито дописнице са сликом Краља Петра. То је било време најјаче четничке акције. Отворила је и материално помагала једну школу, где је свештеник био учитељ уз скроман хонорар. Радила је све што је могла у националном духу. Помагала четнике, чак давала новац за набавку оружја, и имала због тога пуно тржавица. То су биле македонске прилике. Из Солуна је ишла у Дојран, у Воден, да посети домове својих ученица. Било је шест ученица из Воденa, а све кући је, на позив, морала посетити. Тешка срца се идуће године растала од својих малих питомица у Солуну. 1909 10 школску годину провела је на одсуству у Гренобло, где је слушала медицински П. С. Н. и писанс биолошки. Г. Жујевић је дао довољно знања из геологије. Али, у гимназији предајући зоологију и ботанику, а у Учитељској Школи целу природну групу, увек осећа потребу за даљим радом. То у Гренобло допуњавања. Ипак, има стално нових ствари, јер је метод предавања свуда другги. До 1910 године служи у Вишој Женској Школи, затим у Учитељској Школи. За време окупације у Врњцима пради са децом бесплатно, а не прима ни четвртину плате од Аустријанаца. Али је са том децом било уживање радити. Деца су жељена знања и била свесна да само радом могу одржати себе.

Г-ђица Олга Гавриловић је једна од оснивачица Дома Ученица, сада управна чланица Дома и управитељица Занатске Школе.

Г. Жујевић је био духовни вођ младих природњака. Њему има да захвали за спрему и подстицај за рад. Међутим, и добри ђаци су поносе и пријатност професора. Г. Жујевић је био запанмтио г-ђицу Олгу Гавриловић између четрдесет седам својих генерација. Он је дао највећу похвалу у овим речима: «Мала Олгица, тако сам је увек звао, истицала се међу мојим ђацима као најозбиљнија и највреднија. Била је од оних сигурних интелигенција које вас никад не обмањују. Притом невероватно скромна: увек се повлачила да се не истрчи, на ипак увек је била прва. Сећам се да је увек ћутала и није хтела да одговарала на она питања, која је само она знала између својим друговима. Запамтио сам њене «стручне квалификације», семинарске радове које смо тада увели...

Најтежи и најплеменитији рад јесте рад у четири зида, са катлогом, посвећен деци. Скромно и лепо, и ако врло тешко — разуме се само по себи — провела је г-ђица Гавриловић тридесет и једну годину у четири зида, са катадогом, између деце. То је време, то је читав живот.

*

То су две заиста заслужне и велике просветне раднице, које могу да служе за пример младим генерација ма и чије су фигуре рељефно истакнуте између многих.

Београд. Даринка Стојановић.

Књижевност.

Ново дело госпође З. Беловић-Вернажиковске. — Наша позната културна радница Ј. Беловић - Вернажиковска, која је можда на страни још више цењена него у домовини, написала је ново, опширно дело о обичајевима нашега народа. Дело ће изићи у току овога месеца на немачком језику и зове се „Die Sitten der Südslawen“. (Издавачка књижара Aretz Paul, Dresden.) Госпођа Беловић описује у том југословенском фолклористичном делу све лепе обичаје Срба, Хрвата и Словенаца. Из садржине књига наводимо следеће: Пролеће и Љубав — Идеал лепоте — Ашиковање и љубавна поезија — Сватба и брачна ноћ — Велике свечаности плодности и Љубави — Брак — Свечаности за мртве и бадњак — Дужност и Љубав — Плес и игра — Враћање и чарање. Дело је илустровано. О овом делу врло ласкаво су се изразиле признати капацитети фолклористике и „Journal des Debats“ већ је писао опширно. Професор њујоршког универзитета, инжењер Лазар Принц Хребљановић, превешће дело на енглески језик. — Искрено се радујемо успеху госпође Беловић, која за свој досадашњи рад није добила баш много признање тамо, где га обично добијају они, који су вешти да обрате пажњу на себе. Госпођа Беловић је толико скромна да то не уме, јер ради из идеалне љубави за своју земљу. Свима нашим читатељицама обрачамо пажњу на најновије дело госпође Беловић.

„Последњи поглед на свет и живот“. — Уредништво »Женског Покрета« је добило књигу под горњим насловом од београдског писца г. Стевана Радосављевића-Бдина.

командом. Девојке не знајући језика, не познавајући законе, без сваког ослонца, изручене су му на милост и немилост. Посредник обично врши, форме ради, неки лак посао који га крије пред полицијом.

Распрострањеност трговине девојкама није могуће изразити у бројевима, али велики број страних проституткиња каже да је врло опсежна. Статистика здравственог уреда у Buenos Aires утврдила је, да је било тамо у год. 1921-1924 регистровано годишње 300-400 нових проституткиња, међу њима 75% из странкиња. Год. 1924 је било њих 1200 под контролом. Број тајних проституткиња у тој вароши цени се на 5 до 10.000, од којих је опет велики део странкиња. Статистике из других држава, нарочто из Јужне и Средње Америке, Египта и т. д. дају исту слику.

Код трговине са девојкама има извозне и увозне државе. У прве спадају државе Источне Европе, у друге Средња и Јужна Америка, Леванта, Северна Африка. Узроци потраживања у увозним државама су различити. У државама које имају велики број мушких усељеника, проузрукује потраживање вишак мушкараца. А у државама, где су бордељи и бордељу слични локали официјално дозвољени, постоји потреба да се тим забавним локалима доводе увек атракције свежих девојака. Потраживање порасте, ако се на којем месту скупи велики број мушкараца. Неки посредник из Панаме каже: »Био сам јањске године у Панами; кад је била тамо флотиља, и за неколико месеци зарадио сам 4000 долара». Карактеристичан је пример мале вароши Tia Juana у Мексици, у близини америчке границе, где се за време сезонских трка распростире права бордељска варош. Исто је било примећено на Тунис, Алжир и Египат, где се »Madame» за време путничке сезоне побрину за довоз из свију земаља.

Да је зарада велика већ сам напоменула. Власник неког бордела казао је иследнику: »С једном од мојих девојака зарадим недељно 500 долара.»

Врло лак посао имају агенти са девојакама које не зараде довољно у своме позиву и зато желе побољшати свој живот са даровима неког »пријатеља». С најрафинираним средствима приближе се агенти лакоумним девојкама, покланјају им одела, накит, воде их у ресторане, позоришта, док не дозволе, надајући се доцнијој уредби, да путују са њима на страну. По некад се изврши венчање одмах, још у домовини, с привољењем исто тако лакоумних родитеља. По некад фигурира саучесник агентов као »раби« или »свештеник« и изврши привидно венчање, или се изврши сасвим легално венчање, које за агента није обавезно, јер наступа са лажним именом. Сви ти људи располажу увек великим бројем путних исправа и крштеница са различитим именима, како за њих саме, тако и за њихове жртве. Кад је отпратио »венчани муж« своју »жену» на страну, изјави јој да није његова жена и смести је у бордељ или злостављањем примора да »ради« за њега по улицама. На тај начин се нарочито придобивају такозване »зелене девојке», т. ј. невине, које имају врло високу цену.

У трговини белим робљем велика улога припада посредњању рада. Девојке се ангажују као васпитачице, служавке, боне, приватне секретарке, за стране државе, када стигну, онда их сместе у бордељ. Агенат има уговоре ангажмане, који су у стању да преваре и најбољу полицијску власт.

Врло омиљен начин за продају девојака је начин, који се сада највише употребљава, састављање »уметничких трупа« од играчица и варијетских уметница. Тако звани "импресарио" врбује трупу анонсама по новинама, према потреби даје девојкама и кратку обуку, после се направи уговор у коме се уговори добар хонорар и слободан повратак, — све само обећања, која се никад не испуне. На страни се девојке приморавају да наступају у најнижим, најозлоглашенијим локалима. када сврше продукцију на позорници, морају се помештати међу публиком, пити са господом и ићи са њима у какву забављену собу или стан. Девојкама се не исплаћује хонорар, и оне су приморане да испуне услове, о којима нису имале ни појма када су склапале уговор. Ако показују најмањи одпор, избаце их на улицу, и дорђељ им остаје једино уточиште. Мадаме су са тим импресаријама у најтешњој вези. На такав начин последњих година је било упропашћено много немица, како каже извештај „Немачког Националног Комитета".

Главне путничке пруге, које употребљавају трговци белим робљем иду од Источне Европе преко Цариграда у Малу Азију и Северну Африку, или од шпанских и португалских пристаништа у Северну и Јужну Америку. Трговци избегавају директне путеве, иду по локалним возовима и малим парабродима, искрцавају се и укрцавају у малим пристаништима. Девојке су приморане да зараде неће на самоме путу, „Ако се оне од тога граде бране, морају умрети од глади", каже извештај.

Извештај је писан стварним објективним, језиком, без моралног заграђавања, без етичког патоса, али баш тај скромни приказ факта потреса читатеља.

Секретари комисије Друштва Народа Dame Rachel E. Crowdy казала је пре кратког времена на предавању у Лондонском „Guildhause" „Овај извештај је такав, да човек очајава за човечију природу — али ипак не смемо изгубити наду на побољшање"

Ако се извештај проучава, чита се између редова нада, да се јасно види да је легално призната проституција „занат" који је извор трговине белим робљем, да државом концесионирани бордељи престављају пазар, који једино поджава ту трговину. У државама, где је укинита регламентација проституције и бордељи, фактично је нестала трговина белим робљем. Холандија је зато најбољи пример, и врши се једино још као транзитни сабрајај. Докле год постоје још у неким државама бордељи, у корист највеће пажње од стране власти није могуће срушити тај транзитни сабрајај, и није могуће спречити да девојке и тих напредних држава не постану жртва трговине белим робљем.

Да постоји воља да се ово зло енергично уништи, доказује факт да је услед напора Друштва Народа приступило већ 32 државе иетернационалној конвенцији. „Али — тако завршава извештај — све мере заштите су узалудне, *док морални ниво људског друштва подржава потпражњаве* Само васпитањем младежи оба пола у високом моралном гледишту, може довести истинито побољшање".

Жена и деца у Совјетској Русији.

На своме путу по Средњој Европи посетила је Лидија Сејфулинова, Праг, где се у Винохрадском казалишту баш давала њена драма „Виринеја". Праг са врло јаком комунистичком странком примио је г-ђу Сејфулинову врло љубазно и обасипао јој је гостопримством. Г-ђа Сејфулинова је имала неколико интервјуа са чешким журалистима и одржала је и једно предавање у Моцартеуму »Жена и деца у Совјетској Русији«. Ваља одмах напоменути да је ово врло разочарало. Објаснити то да се једино с тим, да г-ђа Сејфулинова није хтела много шта да каже или да су јој наше прилике тако стране, да није знала шта би нас могло интересовати.

По њеним речима такозване гаранције у Совјетској Русији више нема. Жена се сматра за равноправног члана друштва, те не ужива нити посебне охране нити обзира. Број жена које издржава муж је врло мали, то су жене-супруге. Претежна већина жена, нарочито из кругова интелигенције има свој позив, а осим тога брину се саме о домаћинству и деци. Дакле, оптерећена, или боље речено преоптерећена, је као многе жене буржоаских држава. Међутим, не сме се заборавити да је једна од главних тачака програм социализације *ослобођење* жене од бремена домаћинства и него деце, било комунистичким институцијама било помоћу мужа. Ту би значило, дакле, фиаско С.С.С.Р. у женском питању! Јер, ми у интересу здравог развитка жене не смемо пустити да се на њу натовари *већа бремена* него на мушкарца. (Од физичког материнства, ношења и рађања, не може жену, наравно. нико ослободити. У том погледу бране је посебни закони и прописи и дају јој известан еквивалент против мушкарца). У интересу истине мора се наласити да физичко материнство у С.С.С.Р. ужива велике охране.

Преоптерећене жене са домаћинством у комунистичкој заједници показује да су *навике често милије него закони и да правна равноправност не значи још фактичну*. Дакле, и тамо је још потребно много рада, специално револуционирање духа мушкарчевог.

На жалост, г ђа Сејфулинова нам скоро ништа није говорила о разним новинама у брачном праву, уопште о променама у сексуалној области, право прелаза брачног имена матере на децу, дозволе уметничког прерушења трудноће, и т. д. Тврдила је да се очеви врло брину за своју брачну и ванбрачну децу и да су кратки бракови т. ј. да се слободна љубав у С. С. С. Р. много мање проваља него што се у Западној Европи мисли. Једни изванредно симпатична појава која се само тешко да у склад довести са чињеницом да комунизам проповеда разорење породице, моменат у коме се ни најслободумнији човек не може с њиме сагласити.

Од највећег значаја била је социалистичка револуција за раднице и сељанке. У свима деловима С. С. С. Р. заведена су посебна женска одељења која пазе на то, да не увреде жене суровошћу, да се трудна жена не употреби за тежак рад и т. д. Ова институција је особито од велике користи у источним крајевима где се жена, услед мухамеданства или старих традиција сматра још за роба.

Врло велику пажњу обраћа С.С.С.Р. детету. Стара се за његово здравље бесплатним лекарским прегледима, давањем лекова и т. д. Школе су душе у многим местима на врло ниском нивоу, али власти се труде да брзо дође до подизања. — Г-ђа Сејфулинова је одбацила тврдњу непријатеља болшевика; да је младеж С.С. С.Р. покварена и особито у сексуалном погледу цинична. Тешко је просудити: да ли истина стоји на страни оптужбе или одбране. Али, г-ђа Сејфулинова на сваки начин добро зна прилике, што се тиче деце. Од ње је врло добра књижица »Избеглица«.

Праг. Јулка Хлапец-Ђорђевић

Белешке.

Промене адреса уредника. — Г-ђица Алојзија Штеби преселила се у Рајићеву улицу 22/II — Пенсион Метрополе, а г-ђица Даринка Стојановић у Његошеву улицу 37. Према томе, рукописе треба слати на горње адресе.

Наш уводни чланак. — Изјаву Алиансе Женских Покрета која је изнета у уводном чланку последњег броја нашега листа, с обзиром на изборе, прештампала је београдска »Правда« у броју од 2 јула.

Борбе жене за улаз на берзу. Госпођа Biach је управни саветник великог индустриског предузећа у Аустрији. Она тражи да јој се дозволи трговина на берзи у Бечу. Том тражењу се противи статут берзе, који искључује жене са берзне трговине. Госпођа Biach сада енергично тражи измену закона о берзи у том смислу да се и женама отворе врата берзе. У својим трговачким рубрикама региструју и коментирају све средно-европске новине овај догођај, и као обично кад се појављује жена са новим захтевима, не баш много симпатично за тражење госпође Biach. Онима који су противни захтеву госпође Biach због тога јер је жена, каже „Prager-Presse" следеће: »Жене данашњег доба не могу више себи дозволити луксуз да се интересују поред кухарских рецепта само још за средства улепшавања и кораке различитих игара. У времену, у коме долива премију живота онај, који уме радити, не може се интелигентној жени забранити да се расправи за мушкарцем и на паркету берзе. Ако госпођа Biach после измене закона о берзи буде имала само губитак, она ће ипак постићи да жена на курсној табели социалне вредности порасте за неколико тачака...«

70годишњица Кларе Зеткинове. — 5 јула довршила је — поред Розе Луксембургове најмарканитнија личност међу интернационалним социалисткињама Клара Зеткин, 70 година. Она је била дуги низ година међу вођама немачке социално демократске партије и услед својих одличних способности и у првим редовима Друге Интернационале За време рата, у марту 1915 г., водила је интернационалну женску конференцију у Берну, на коју су дошле социалискиње из неутралних земаља и из оних које су ратовале. Била је то прва велика интернационална манифестација за мир. После расцепа немачке социално демократске партије, она је ишла на левицу и преселила се у Русију, где још и сада ради. Њен преокрет ни најмање не смањује ведност оног њеног рада кога је вршила свесно и пуно жртвовности у социалистичкој интернационали. Пошто сматрамо сваки искрен рад за велике идеје — да ли се с њима слажемо или не — за напредак у корист целога човечанства, морамо и ми да се сетимо Кларе Зеткинове о њеној 70 годишњици, као велике поборнице за женина права, за слободу и мир свију народа.

Интернационални Социалистични Комитет Жена констатуисао се ових дана. Међу представницама пољских социалистичких жена је у комитету председница Мале Женске Антанте, госпођа Tylicka-Budzinska.

Ручни рад. — У Новом Саду је почео излазити нов месечни часопис »Ручни Рад«, на 24 стране текста. Уредници су г-ђа Јулка Јовановићка, учитељица ручног рада, и г. Павле Тврткивић, професор; власник и издавач г. Сима Пилипшер.

Молимо све наше претплатнике који нису измирили своју претплату за прво полгоће, да пошаљу Администрацији нашег листа свој дуг.

Штампарија »МЛАДА СРБИЈА« Београд, Ускочка 6а. — Телефон 14-40